

Villámzárak csattogása

BAKA ISTVÁN

Azokban a régi szép időkben, amikor Lenin képét csak azért akasztották le a falról, mert összeszarták a legyek (bocsánat, tévedtem, az Ferenc József volt a Szejkben... de nem mindegy?); tehát: azokban a régi szép időkben – alig néhány éve – időnként megesett, hogy az egypártot képviselő kultúrpolitikusok némelyike „baráti” beszélgetésbe elegyedett velem (veled, velünk, veletek stb.), s ilyenkor résen kellett lenni, mint a jó cserkésznek. Mert ő így gondolkodott: én tudom, hogy te tudod, hogy én nem azt mondom, amit gondolok, hanem azt, amit gondolnom kell, de azt úgy mondom, hogy te tudd, hogy én mit gondolok valójában, s ezért neked erre úgy kell válaszolnod, hogy én is tudjam, hogy te sem azt mondogd, amit gondolsz, hanem azt, amiről azt hiszed, hogy én azt hiszem, hogy neked ezt kell gondolnod a mi elvárásaink szerint, tekintetbe véve azt is, hogy én csak hivatalból vagyok „mi”, amúgy én is „én” vagyok, mint te, aki úgy beszélsz, mintha a „ti” nevetekben hallgatnád el, amit gondolsz és gondoltok valójában... Erre az ember, ha vette a lapot, hasonlóképpen fonta a körmét, s ebből aztán kialakulhatott az a párbeszéd, amit anno dacumál (Romániában anno Decebal) közmegegyezésen alapuló kultúr- (gazdasági stb.) -politikának neveztek. Beszélgetőpartnerem (-ed, -etek, -ünk) csak akkor jött zavarba, ha valóban azt mondtam (-tad stb.), amit gondoltam (stb.), mert akkor azt hitte, hogy ezt azért mondom, mert ezzel vagy egy még titkosabb gondolatomat akarom elrejtieni, vagy egyszerűen hülye vagyok (vagy, vagytok, vagyunk).

Az ilyen párbeszédokről nekem egy ötvenes évekbeli kuplé jutott eszembe. Pontos szövegére nem emlékszem, de a lényegére igen. Eszerint bíróság elé állítanak egy férfit, mert felpofozta a villamoson mellette utazó nőt. Miért tette? Hát mert, amikor a nő felszállt és jegyet akart váltani, elővette a táskáját, a táskán lehúzta a cipzárt, kiemelte belőle a retiküljét, lehúzta rajta a cipzárt, kivette a retikülből a tárcáját, lehúzta rajta a cipzárt, kivette a pénzét, amin – hálisstennek – nem volt cipzár, fizetett, elvette a jegyet, majd visszahúzta a tárcán a cipzárt, visszatette a retikülbe, visszahúzta rajta a cipzárt, betette a táskába, és visszahúzta a táskán is a cipzárt. De aztán eszébe jutott, hogy nem számolta meg a visszajárót, ezért fogta ismét a táskáját, lehúzta-kivette-lehúzta-kivette-lehúzta-kivette-meg-

számolta-visszatette-visszahúzta-betette-visszahúzta-betette-visszahúzta-betette-visszahúzta. Majd jött az ellenőr... De ezt már nem bírta tovább a kuplé lírai hőse, és egy akkora, de akkora pofont kevert le!... Csak évekkel később jöttem rá, hogy ez a dalocska nem más, mint Móra Balázs a bürgével című karcolatának „urbánus” változata, illetve, hogy a gü gyére vett szöveg mélyén a „kor”-hoz szóló üzenet lapul – ilyen cip-, magyarul villámzár-lehúzogatós-visszahúzogatós módszerrel társalogtunk mi az aranyfestékekkel bevont gipsz Felszabadulási emlékművek és a légszoros Lenin-képek idején – no, nem egymással, hanem azokkal, és azok velünk.

És most? Amikor mindannyian mi vagyunk, még azok is, ha idejében színt (egyet háromra) váltottak? Azért most se könnyű! Mert – ha én leülök veled beszélgetni, aki MDF-es, SZDSZ-es, Fidesz-es, MSZP-s, illetve kereszténydemokrata, kisgazda, szocdem stb. vagy, akkor én, aki szocdem, kisgazda, kereszténydemokrata, MSZP-s, SZDSZ-es, MDF-es stb., stb. vagyok (megjegyzés: e sorok írója e téren aszkéta, illetve poligám); tehát: úgy kell veled beszélnem, hogy meg ne érezd, mennyire utálok a te pártvezéredet meg az egész pártodat, különben te is – érvek helyett – azt éreztetnéd velem, mennyire utálok az én pártomat és annak vezéréit, sőt: ha te is független vagy, én is független vagyok, még jobban kell vigyáznunk, mert korántsem biztos, hogy ugyanattól vagyunk függetlenek (egyikünk a kormánykoalíciótól, másikunk az ún. ellenzéktől, azaz a tegnapi ellenzék ma, illetve holnap kormányzó pártjaitól), s ezért – ha csak teljesen „egymás közt nem vagyunk” – nem is tudunk mit mondani egymásnak. Csak húzogatójuk a nemzeti érzelműeknek villám-, kozmopolitáknak cipzárakat: le-vissza, vissza-le, amíg egyszer csak azt vesszük észre, hogy akaratlanul már mindegyiket lehúztuk; villámzáraink nemcsak a gondolatainkat rejtő táskákon, retikülökön csattogtak végig, hanem alsóbb régióinkon is, és végül ott állunk a világ szeme előtt – ÜRES TÁRCÁVAL, LEGATYÁSODVA.